

Abstract

The third generation of cybercrime has been around since the early 1990s. They are referred to as "cybercrime ". Cybercrime, defined by the Council of Europe as a combination of computer, modem, and telecommunications, was a completely new simulation and virtual environment that caught everyone's attention.

The latest international convention on cybercrime uses the same title, "cybercrime ". These crimes have spread to the field with the expansion of the use of the network and the Internet.

Distinguishes from previous generations, the non-dependence of crime on the physical presence of the offender at the scene. It is the result of the crime that complicates the crime. Today, the legal field has been slow in dealing with cybercrime. The importance of this research is that people's familiarity with the cyberspace environment as well as the dangers and adverse consequences of this space may be able to solve many problems for people who want this space or They enter unintentionally. By identifying the cause, nature and nature of cyberspace, this article examines these cases. The changes have been written, so it has an innovation.

Keywords: Cybercrime / Crime / Nature / Cause

ماهنامه علمی (مقاله علمی- پژوهشی) جامعه شناسی سیاسی ایران،

سال پنجم، شماره ۵۵، دی ۱۴۰۱، صص ۲۷۸۱-۲۷۹۲

<https://dx.doi.org/10.30510/psi.2022.310155.2470>

علت وقوع جرایم در فضای سایبر

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۰۱

مهشید مهتابی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۰۵

قباد کاظمی^۲

مسعود قاسمی^۳

چکیده

دوره سوم جرایم رایانه ای از آغاز دهه ۹۰ تسلط یافته و از آنها تحت عنوان "جرایم سایبر" ذکر میشود. فضای سایبر که در تعریف شورای اروپا این طور آمده است که از ادغام و ترکیب رایانه، مودم و مخابرات خصوصیت شبیه سازی و مجازی، محیطی کاملاً نوینی بود که توجه همه را به خود معطوف نمود تازه ترین کنوانسیون بین المللی در عرصه جرایم رایانه ای نیز همین عنوان "جرایم سایبر" را استفاده کرده است. این جرایم با توسعه استفاده شبکه و اینترنت به وجود آمد و ویژگی آن که جدا کننده از نسل های گذشته است، عدم ارتباط ارتکاب جرم به بودن مجرم در محل وقوع نتایج جرم است که این امر به نوعی خود سبب پیچیدگی جرم شده است. امروزه عرصه حقوقی در رابطه با برخورد موضوع جرائم سایبری روند کندی را در پیش رو داشته است اهمیت این پژوهش از این جهت است که آشنایی افراد با محیط فضای سایبر و همچنین خطرات و پیامدهای ناگوار این فضا شاید بتواند راه گشای جهت مشکلات بسیاری برای افرادی باشد که به این فضا خواسته یا ناخواسته وارد می شوند. این مقاله با شناسایی علت و ماهیت و ویژگی فضای سایبری به بررسی به این موارد می پردازد. و از آنجا که جرایم سایبری پیوسته در حال تغییر و به تبع آن مبنا و علل جدیدی در وقوع آنان تاثیر گذار است و این مقاله با توجه به این تغییرات و تحولات به نگارش درآمده است از این جهت دارای ویژگی نوآورانه ای می باشد.

کلمات کلیدی: جرایم سایبری/ وقوع جرم / ماهیت / علت /

دانشجوی دوره دکتری، گروه حقوق، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران^۱

گروه حقوق، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران: (نویسنده مسئول)^۲

گروه حقوق، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران^۳

۱-مقدمه

شرط لازمی که بدون آن رفتار مجرمانه بروز نخواهد کرد، یکی از مباحثی است که لازم به بررسی بوده؛ چرا که از اصول پایه ای دانش جرم‌شناسی محسوب می‌گردد؛ به‌گونه‌ای که اهداف جرم‌شناسی در زمینه پیشگیری و درمان بزه، با شناخت علل ارتكابی آن مقذور می‌باشد؛ لذا جرم‌شناسان برای مقابله با جرم باترسیم یک رابطه علت و معلولی، سعی در ختنی نمودن علل موثر در ایجاد نتیجه مجرمانه مینمایند. همانگونه که در بررسی علل جرائم سنتی با دامنه گسترده‌ای از علل روبرو هستیم، در تعامل با دنیای نوینی به نام فضای سایبر نیز، علاوه بر علل احصاء شده در جرائم سنتی، عوامل متعدد و جدیدی با توجه به ویژگی‌های خاص این فضا در شکل‌گیری جرائم سایبری تأثیرگذار می‌باشند. در این مقاله، تمرکز اصلی روی علل کلی ارتكاب جرائم اعماز سنتی و سایبری قرار داده شده و در تبیین این علل ویژگی‌های خاص فضای مجازی به عنوان متغیری ویژه، مد نظر قرار خواهد گرفت. این موضوع از این جهت حائز اهمیت است که شناخت چیستی و خصوصیت های جرم انگیز فضای سایبر در کنار شناخت عوامل فردی به پیشینی تدابیر پیشگیرانه اثربخش تری کمک خواهد کرد. این تدابیر نوع‌آجلوه فناورانه دارند و به نوبه خود میتوانند حساسیتهایی را برانگیزند. پس شناخت درست آنها میتواند فرصتهای بزهکاری رایانه ای را با اثربخشی بیشتری برچیند **دلیل فردی** دلایل فردی بزهکاری به عواملی اشاره دارد که توانایی لازم برای اجرای جرم را در فرد فراهم کرده و وی را برای ارتكاب رفتار مجرمانه توانا میکنند که میتوان از آنها به عوامل تواناساز یادکرد.

حال این عوامل را در طیف گسترده‌ای از انگیزهای فردی طبقه بندی کرده و به توضیح هر یک می‌پردازیم. انگیزه عبارت است از تمایلات خویشتن شناسی یا عدم شناخت خود که علاقه را برای شخص در عملکردش و برای بزهکار در وقوع جرم مهیا میکنند اگرچه در نظام حقوق کیفری ما به آن توجهی نشده و محلی در کسب مسؤولیت کیفری ندارد، به جز زمانی که خود قانونگذار صریح بیان کرده باشد و یابیشتر به عنوان دلیلی مخففه یا مشدده مجازات یا به عنوان تکمیل کننده عنصر روانی پاره ای از جرائم شناخته شده است با این وجود، در جرم‌شناسی به انگیزه ارزش ویژه ای داده میشود، زیرا اگر بتوان از ایجاد دلایل جنایی ممانعت نمود، به جز زمانی، همچون جرمهای هیجانی و اتفاقی، میتوان امید داشت که اراده جنایی یا همان عنصر معنوی جرم ایجاد نمیشود و عملاً پدیده جنایی ایجاد نمیشود در ارتباط با جرائم سایبر، از آنجا که اغلب آنها همان پدیده های جنایی قابل اجرا در دنیای حاضر انتقال یافته به دنیای سایبر فرض میشوند. (سیف زاده، ۱۳۹۲) پس رایانه ها و شبکه های رایانه ای همچون وسایلی برای کمک به ارتكاب بسیاری از جرائم «سنتی» بکار میروند همان انگیزه ها به این دنیای جدید راه یافته اند که البته با توجه به ویژگی های منحصر به فرد فناوری های اطلاعاتی و ارتباطاتی، به مراتب جدی تر و مصمم تر از سوی بزهکاران بالقوه دنبال میشوند. در خصوص جرائم سایبری زاییده این دنیای جدید که از آنها به جرائم سایبری محض یاد میشود، بررسی شرایط و عوامل رخداد آنها به خوبی نشان میدهد که از انگیزه‌های نسبتاً یکسانی پشتیبانی میشوند و لزوماً گزینه های جدیدی به فهرست انگیزه های جنایی باپیدایش دنیای جدید سایبر افزوده نشده است. چنانچه روند به کارگیری فناوری های اطلاعاتی و ارتباطاتی را طی نیم دهه گذشته از نظر بگذرانیم، می توانیم به تدریج روند شکل گیری انگیزه های جنایی گوناگون را در آن شناسایی کنیم. برای مثال، با پیدایش دارایی های الکترونیکی انگیزه های جنایی مالی نسبت

به آنها شکل گرفت. (زندی، ۱۳۹۰) همچنین با طراحی و عرضه انواع نرم افزارها و برنامه های چندرسانهای رایانه ای و ارتباطاتی، انگیزه های شیطنت آمیز نوینی امکان بروز یافت که حقوقدانان کیفری و جرم شناسان را بر آن داشت رده بندی های جدیدی را به ردیف های انگیزشی جنایی سایبری بیفزایند؛ به ویژه آنکه میزان شیوع و آسیبهای ناشی از آنها به حدی بوده است که جایگاه مهمی را در بررسیهای علت شناسی جنایی سایبری به خود اختصاص داده اند.

بطورکلی عمده دلایل جنایی سایبری با توجه به متداولترین جرائم سایبری را میتوان به این ترتیب عنوان نمود: دلیل سرگرمی، دلیل مالی، دلیل انتقام جویانه یا خشونت بار و علاقه جنسی اما در خصوص جرایم امنیتی گاه انگیزه در این حد تبدیل به جرایم امنیتی می شود اما در بسیاری از موارد این انگیزهها تاثیری بروقوع جرم امنیتی ندارد بلکه باید برای وقوع جرم امنیتی علت شناسی کرده و این علت شناسی را در خود فضای سایبر که شامل ماهیت فضای سایبر و ویژگی های آن و ذکر سایر موارد که در این مقاله آمده است

۲- ماهیت فضای سایبر

واژه سایبر از نظر لغوی به معنای مجازی و غیر قابل لمس و مترادف لغت انگلیسی Virtual است. سایبر از لغت یونانی Kybernetes به معنی شراعبان یا راهبر برگرفته شده است. سایبر در زبان انگلیسی، پیشوند و در زبان فارسی پسوندی بوده که به کلمات نوین و امروزی مرتبط می شود تا به آنها معنی و محتوا دهد؛ به طوری که در ارتباط با فضای رایانه یا برخط باشد. به عبارتی دیگر، سایبر به مطالعه سیستمی مورد بهره وری در کنترل و ایجاد سیستم های بفرنج همچون انسان یا ماشین تلقی میشود. اصطلاح فضای سایبر یا دنیای مجازی آنلاین، اصطلاحی بوده (زیبر، ۱۳۹۰) که نخستین بار توسط ویلیام گیسون در رمانی با عنوان نیورومانسر در سال ۱۹۸۴ به کار گرفته شد. (روزنا، ۱۳۹۰) بنابراین، میتوان فضای سایبر را محیطی مجازی و غیر قابل لمس و حاضر در شبکه های بین المللی این شبکه ها باوجود شاه راههای اطلاعاتی مرتبط و پیچیده مثل اینترنت به هم مرتبط شدند تعریف نمود که همه اطلاعات در رابطه به ارتباطات افراد، فرهنگها، ملت ها، کشورها و به طور کلی هر آنچه در کره خاکی به شکل فیزیکی و قابل لمس وجود دارد، در این فضا به صورت دیجیتال وجود داشته و قابل بهره گیری و استفاده کاربران بوده و از طریق رایانه، اجزاء آن و شبکه های بین المللی با هم در ارتباط باشند (الهی منش، ۱۳۹۶)

۳- ویژگیهای فضای سایبر

^۱ مجازی
^۲ سکاندار

تفاوت محیط سایبر در مقایسه با سایر محیطها در چند ویژگی مهم نهفته است. این ویژگیها، که بعضاً از ویژگی های منحصر به فرد فضای سایبر نیز محسوب میشوند که عبارتند از :

۳-۱- نامحدود بودن محیط سایبر

فضای سایبر دارای محدوده مشخصی نیست. در محیط حقیقی با تعداد افراد مشخص یا محدودی سروکار داریم. اما محیط سایبر، محیطی بدون حد و مرز می باشد. این خصیصه مثبت که امکان بهره گیری مناسب از محیط سایبر را بخاطر آسان نمودن فعالیت ها مهیا می سازد، در صورت بهره گیری ناروا میتواند آثاری منفی بر جای گذارد. این ویژگی فضای سایبر فرصت های زیادی را به مجرمان برای تغییر دادن یا پنهان نمودن هویتشان می دهد. این نامحدود بودن این پرسش را مطرح میسازد که آیا قلمرو حوزه های قضایی جدید و سازگار یافته میتوانند در برابر این مجموعه منحرف دوام آورند.

۳-۲- پیچیدگی و تخصصی بودن

از دیگر ویژگی های فضای سایبر، تخصصی بودن این فضا است. منظور از تخصصی بودن، وجود توانایی ای ویژه ای در داخل شدن به این فضا نیست، چرا که یک شخص عادی با بهره گیری از یک رایانه توانایی ورود به این فضا را خواهد داشت. اما، پیچیدگی و تنوع این فضا امری بیش از صرف ورود به این دنیا می باشد. (۶)

برنامه ریزی های و راهبردهای رایانه ای تخصصی، تشخیص به موقع کارکردهای آسیب زا در فضای سایبر، نحوه بهره گیری ایمن از این فضا، نحوه شناخت و مقابله با منحرفین سایبری، تاثیر فضای سایبر بر فرهنگ و جامعه و بسیار از امور مهم و کلیدی که در این جهت باید بر آن برتری داشت، مستلزم وجود تخصصی در خور در مقابله با پیچیدگی این فضا می باشد.

۳-۳- وابستگی زندگی روزمره

از استفاده های دیگر فضای سایبر، وابسته بودن بسیاری از امور روزمره انسانها به این فضا است. امروزه بدلیل پیشرفت تکنولوژی و ماشینی شدن فعالیتهای تولیدی، تجاری و اقتصادی بهره گیری از فضای مجازی جهت تسهیل و تسریع در امور رشد روز افزونی گرفته است، به گونهای که بسیاری از صنایع، کارخانه ها، ادارات، بورس ها، بازارهای تجاری، تأسیسات نظامی و ... با یک شبکه مجازی کنترل میگردند. این امر نقش فضای سایبر را در دنیای کنونی بیش از پیش حساس و پر اهمیت مینماید (قدسی، ۴۳: ۱۳۹۳-۵۵)

۳-۴- ناملموس بودن محیط سایبر

محیط سایبر، محیطی فیزیکی و قابل لمس نیست. این خصیصه فضای سایبر را خطر سازتر از محیط حقیقی مینمایاند. زیرا اولاً، دلیلی بر محافظ همچون پلیس، در این محیط وجود فیزیکی و قابل لمسی ندارد تا همچون مانعی باشد، به روشی که مرتکب خود را رها احساس نموده و ارتکاب جرم در او راحتتر میشود. البته پلیس سایبر با اسامی گوناگونی چون پلیس شبکه، پلیس وب و غیره در کشورهای گوناگون ایجاد شده است که به صورت منعطف و اتفاقی در سایت ها جستجو میکند و برای ممانعت از نابودی، کارهایی را بدون اینکه مرتکب آنها را ببیند انجام میدهد. ثانیاً، بزه‌دیدگان جرایم سایبری، همچون مکینگ و کراکینگ با بزهکار روبرو نمی شوند و ارتباطی بین این دو وجود ندارد. از طرف دیگر آثار جرم بر بزه دیده با گذشت زمان آشکارتر می شود و به همین دلیل، اقدام به موقع برای ممانعت از جرم کم تر مورد توجه قرار میگیرد.

۳-۵- پراکندگی و قابل انعطاف بودن

ماهیت فضای سایبر و پیشرفت روز افزون علوم مرتبط موجب گردیده است روزانه شاهد بروز طرح ها، نرم افزارها و فعالیتهای اینترنتی گوناگونی باشیم که وجود برنامه ریزی های به موقع برای بهره گیری صحیح این وسایل را لزوم میبخشد. این در حالی بوده که توسعه فضای سایبر و امکان دسترسی به موقع و راحت به منابع این فضا، به عنوان یک خصیصه خاص، در پاره ای موارد روند مقابله با آثار منفی این وسایل را بی اثر کرده و سبب استفاده از این قابلیتهای نو در مسیر انحرافی شده است

۳-۶- قابل دسترس بودن

از دیگر ویژگیهای فضای سایبر دسترسی آسان و سریع به این فضاست، به گونه‌های که افراد به راحتی با استفاده از رایانه ای شخصی یا حضور در کافیتها میتوانند از همه امکانات این فضا بدون هیچ گونه مانعی استفاده کنند. (باستانی، ۱۳۹۶) این ویژگی با توجه به محیط پر جاذبه و آسیب زای فضای مجازی احتمال دارد عواقب نامطلوبی اعم از ایجاد جرایم یا انحرافات اخلاقی به خصوص در رده سنی افراد کم سن و سال به وجود آورد.

۳-۷- سبب شناسی

ژان پیناتل در بیان علت جرم میگوید: رفتار مجرمانه بروز نخواهد کرد علت شناسی از اصول دانش جرم شناسی محسوب میگردد. به گونه های که اهداف جرم شناسی در زمینه پیشگیری و درمان یک بزه، با شناخت علل ارتكابی آن مقدر میباید. لذا جرم‌شناسان برای مقابله با یک جرم با ترسیم یک رابطه ی علت و معلولی،

سعی در خستی نمودن علل موثر در ایجاد نتیجه مجرمانه مینمایند. همانگونه که در بررسی علل جرایم سستی با دامنه گستردهای از علل روبرو هستیم، (بای، ۱۳۸۹) در تعامل با دنیای نوینی به نام فضای سایبر نیز علاوه بر علل احصاء شده در جرایم سستی، عوامل متعدد و جدیدی با توجه به ویژگیهای خاص این فضا در شکل گیری جرایم سایبری تاثیرگذار میباشند. بنابراین، امروزه در کنار دنیای حقیقی با دنیایی مجازی مواجه هستیم که دارای سه ویژگی اصلی و عمده است انعطاف پذیری عناصر تشکیل دهنده جرم در زمان و مکان، ناشناس ماندن نسبی مرتکبان در فضای مجازی که در واقع شناسایی آنان و محل ارتکاب جرم را دشوار مینماید و جهانی بدون گستره ارتکاب بزه که به بزهکاران اجازه میدهد بتوانند جرم را بدون حضور در محل یا از اقصی نقاط جهان انجام دهند. (بردبار، ۱۳۹۰)

۳-۸- علل فردی

جنس، سن، بدگمانی، تکبر، غرور، بیزاری، نفرت، علاقه به ثروت، جنون اخلاقی، نبرد، جنون آنی، انتقام، اعتقادات یا علایق و اعتقادات خاص از عوامل فردی بوده که با توجه به شرایط زیستی- روانی د فرد، وی را علاقمند به انجام یک رفتار مغایر باهنجار مینماید. برای مثال، آنچه در رابطه با سن مرتکبین جرایم سایبری به عنوان یکی از ویژگیهای فردی قابل توجه است، انجام جرایم مالی و امنیتی در سنین بالا و جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی در رده سنی پایین هست. (احمدوند، ۱۳۹۱) از دیگر علل فردی که سبب ایجاد جرایم به ویژه جرایم سایبری میشود،

۴- ویژگیهای روانی

شخصیتی افراد است. کینه توزی یا یک جنون اخلاقی یا جنوند ثروت یا عصبانیت آنی هریک به نوبه خود فرآیند ارتکاب جرم را سرعت میبخشند. بنابراین، همانگونه که از مصادیق علل فردی مشخص است برخی ویژگی های روانی شخصیتی با تاثر از محیط اطراف از علل اصلی گرایش به ارتکاب جرایم سایبری محسوب میگردد (اسماعیلی، ۱۳۹۳) که البته ماهیت فضای سایبر و تساهل انجام اقدامات مجرمانه در آن نیز مزید بر علت است. غرور و سرگرمی از سایر عوامل فردی جرایم سایبری می باشد که در طول آن در بیشتر موارد اشخاص صرفاً جهت نشان دادن قابلیت و توانایی خود مرتکب این جرایم میشوند، به طوری که هک نمودن یک سایت یا دسترسی به دادههای دیگری یا مختلکردن یک داده را امری مطلوب و افتخارآمیز تلقی می کنند که البته مقابله با اینگونه افراد مشکلات خاص خود را به همراه دارد.

۴-۱- علل اجتماعی

وضعیت فرهنگی حاکم بر فرد و جامعه، شرایط خانوادگی و گروه دوستان و محیطی که فرد در آن زندگی میکند، وضعیت اقتصادی، بی اعتقادی به هنجارها، نحوه فعالیت رسانههای جمعی و غیره

از جمله عوامل اجتماعی هستند که در گرایش فرد به ارتکاب جرم، به ویژه جرایم سایبری، تاثیر بسزایی دارند در این راستا به مهمترین این عوامل اشاره میگردد (آشوری، ۱۳۹۳: ۲۵-۳۵)

۴-۲- ضعف فرهنگی

دین، مذهب و باور به ارزشهای مشخص شده جامعه از وسایل بسیار مهم سیاست جنایی یک جامعه در تقابل یا ممانعت از جرم به شمار میروند. تا جایی که به طور مثال، در محدوده فضای سایبر، باور به ارزشهای دینی، ناخودآگاه فرد را از انجام جرایم سایبری به ویژه در زمینه محتویات ناپسند و زشت و توهین به مقدسات بازخواهد داشت. بنابراین، تضعیف این اعتقادات، بی تفاوتی فرد به ارزشهای جامعه را به همراه داشته و این معضل تاثیر خود را در فضای مجازی که محیطی امن و آرام برای ارتکاب اقدامات معارض با قانون است، بروز مینماید. علاوه بر این مورد سطح تحصیلات و آگاهی و به عبارتی سطح دانش رایانه‌ای در عین اینکه آثار خوبی خواهد داشت، خود نیز میتواند از عوامل مهم ارتکاب جرایم سایبری به حساب آید. لذا برخلاف جرایم سنتی که گاهی اوقات بیسوادی از علل اصلی ارتکاب آن جرایم محسوب میگردد، در جرایم سایبری بیسوادی و عدم آگاهی از مفاهیم سایبری منجر به ارتکاب این جرایم نميگردد. (انیسی، ۱۳۸۹: ۵۰) بلکه داشتند سواد و حتی تخصص در برخی جرایم سایبری خاص از علل اصلی ارتکاب جرم محسوب میگردد در کنار این موارد فقدان فرهنگ استفاده ی صحیح از رایانه و فضای مجازی در کشورهای درحال توسعه و عدم آگاهی از خطرات و آسیب های دنیای مجازی میتواند از علل دیگر شکل گیری محیطی مستعد برای ارتکاب جرایم سایبری محسوب گردد.

۴-۳- شرایط نامساعد اقتصادی

تورم، فساد اقتصادی، فقر اقتصادی، بیکاری و وضعیت نابسامان زندگی از جمله عللی است که از گذشته تاکنون جوامع انسانی را تحت تاثیر قرار داده و همواره آثار خود را در زمینه های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و حقوقی نشان داده است. تا جایی که در مکتب مارکسیسم زیربنای همه ی مسائل را اقتصاد و مسائل اقتصادی تشکیل میدهد. در این راستا افرادی چون جوکوئیست، بکر، بلاک و همین که تحقیقات خود را حول محور اقتصاد و تاثیر این متغیر بر ارتکاب جرم متمرکز کرده‌اند. این

تفکرات به گونه‌های خفیفتر در وضعیت کنونی نیز وجود دارد و در واقع میتوان برای این تفکرات مصداق عینی ککر کرد بنابراین، جرایم اعم از سنتی و سایبری در برخی از مواقع متأثر از اوضاع اقتصادی فرد و جامعه خواهند بود و از سویی دیگر، ارتکاب جرم دلیلی جهت نجات از فشارهایی است که باتوجه به نظریه فشار رابرت مرتون از عوامل اقتصادی بر فرد تحمیل گردیده است. (۱۵)

فقر اقتصادی یا جنون ثروت ممکن است فرد را تحریک به استفاده از ابزارهای نامشروع جهت کسب ثروت نماید و در این راستا از فضای مجازی به عنوان محیطی امن استفاده کرده و با نشستن در خانه و استفاده از یک رایانه و مقداری تخصص سیستم های اقتصادی را مختل مینماید. بنابراین، آنچه که در برخی موارد موجب شکل گیری جرایم مذکور می گردد، شرایط نامساعد اقتصادی فرد یا جامعه است. چه بسا با ایجاد یک سیاست اقتصادی مناسب در جامعه به میزان قابل توجهی از میزان جرایم بالاخص جرایم سایبری کاسته شود. این وضعیت را در پارهای موارد میتوان منطبق با نظریه نابهنجاری رابرت مرتن دانست طبق این نظریه، زمانی که اهداف و ارزشها در جامعه تعریف میگردند؛ و امکانات مالی و سرمایه به عنوان ارزش معرفی میگردد و در کنار آن راههای مشروع رسیدن به این اهداف محدود و رنج آور باشد، فرد به ابداع دست خواهد زد و راههای نامشروع را برای رسیدن به اهداف مشروع خود انتخاب میکند که یکی از ساده ترین و کم خطرترین این راهها استفاده از شبکه های سایبری است (ایازی، ۱۳۹۰: ۱۶)

۴-۴- عدم مدیریت در خانواده

محیط خانوادگی محیطی بوده که فرد در آن پایه عرصه وجود گذاشته و تمام مراحل زندگی خود را طی میکند. پژوهشگران بر این باورند که فرد متأثر از والدین و سایر اعضای خانوادهاش می باشد و به همین خاطر شرایط خانوادگی او در ایجاد رفتارهای پرخطر و ارتکاب جرایم رابطه بدون واسطه دارد. اینگونه تأثیر بر ایجاد شخصیت و رفتار افراد و در نتیجه، رفتارهای آینده آنان همیشه مورد توجه بیشتر صاحب نظران بوده است و بر روی ایجاد و متحول شدن آینده شخصیت افراد بسیار مبرهن بوده و اگر خانواده به وظایف تربیتی اقدام نماید و اگر تعامل بین والدین و فرزند طبیعی باشد و در فضایی، محیط عاطفی، دوستی و محبت حکمفرما باشد و تدبیر، اگر همه نیازهای طبیعی مهیا گردد، طفل به آسانی اجتماعی شده و همچنین در تعاملات خانوادگی و خارج از آن، رفتارهای طبیعی و متعارف خواهد داشت؛ (کوئن، ۱۳۸۷) اما اگر شرایط و وضعیت به صورت دیگری باشد، یعنی خانواده از نظر تربیتی دچار کاستی شده و اگر طفل از کمبود شدید عواطف رنج ببرد و اگر والدین از هم تارکه کرده باشند، بدیهی است نتایج مخرب آن به زودی در طفل دیده میشود.

۴-۵- دوستان و گروه های همسن قانون گریز

طبق نظریه معاشرت ترجیحی ساترلند، افراد در معاشرت با دوستان و آشنایان و بالاخص کسانی که برای وی اهمیت زیادی دارند، یکسری اعمال و اقدامات را فراگرفته و با تجزیه و تحلیل آنها برخی از این اقدامات را ترجیح داده و سعی در تقلید از این الگوها می نماید.

بنابراین، نوع گروه همسالانی که فرد در آن عضویت دارد و هنجارها و ارزشهای حاکم بر این گروه تاثیر بسزایی در افکار و رفتارهای اعضای خود خواهد گذاشت. تا جایی که در سطحی بالاتر مجرمین حرفهای با آموزش نحوه ارتکاب جرایم از اعضای گروه، به ویژه جرایم سایبری که نیازمند کسب تخصص میباشند، مرتکب آن جرم میگردند. مسلم است افراد این گروه و اعضای جدیدی که به این گروه وارد می شوند تحت تاثیر الگوی پذیرفته شده در این گروه قرار گرفته و مرتکب جرم مذکور میگردند، حتی اگر این اقدام نفعی برای آنان نداشته باشد. (گیدنز، ۱۳۸۳) بنابراین، نقش اطرافیان و دوستان در گرایش به ارتکاب جرم بالاخص جرایم سایبری که نیازمند مساعدت و مشورت با متخصصین و مجربین در این امور است، انکار ناپذیر هست.

نتیجه گیری

علم جرمشناسی دارای یک پیشینه ی صد ساله است و در حقیقت در پی کشف عوامل جرم زا و شرایط موثر در بروز رفتار جنائی بوده تا به مدد آن و البته به رهگیری از تمامی تخصص های علمی به روش های پیشگیری از حدوث جرائم و روشهای درمان و اصلاح و تربیت بزهکاران دست یابد. اما نکته قابل توجه در این میان آن است که چنین تکاپویی تا اوایل دهه شصت و همزمان با پیدایش جرائم سایبری صرفاً در بستر دنیای حقیقی بوده است هرچند که نقاط مشترکی در مطالعات تطبیقی جرائم فضای حقیقی و مجازی وجود دارد لکن باید گفت جرائم سایبری مرزهای مطالعاتی جدیدی برای جرمشناسان ایجاد کرده است زیرا این جرائم در روند تحول خود، نه تنها مشکل مفهومی و مصداقی برای حقوق جزای سنتی ایجاد نموده بلکه ادبیات تخصصی ویژه خود را نیز دارند هر چند برخی معتقدند که بهبود قوانین سنتی جزایی پاسخگوی نیازها در مقابل جرائم سایبری است در مقابل عدهای براین باورند که دنیای مجازی دنیایی نوینی است و مجرمان سایبر از حیث جرمشناسی از مجرمان عادی متفاوتند و مجازاتها و درمانهای مختلفی را نیاز دارند. پس جرم شناسی سایبری مطالعه دلایل ایجادکننده جرم در فضای مجازی و اثرات آن بر دنیای حقیقی و راهکارهای ممانعت کننده از ایجاد اینگونه جرائم هست. پژوهشات عینی پرونده های جرائم سایبری منعکس کننده این است که شکل گیری شخصیت مجازی عدم شناسائی و البته سهولت و گستردگی ارتکاب برخی بزهها در فضای مجازی بستر مناسبی را برای بروز خلأهای شخصیتی و روانی فراهم میسازد. لذا ما بر این باور هستیم که شخصیت واقعی یک بزهکار سایبری را باید در همان شخصیت مجازی وی جستجو کرد به دیگر سخن شخصیت مجازی که بزهکار سایبری از خود ساخته است در واقع

همان (خود واقعی) اوست که به دلایل مختلف امکان بروز آن در دنیای حقیقی را نداشته است پس بنا به قول پروفیسور گاستون استفانی فرانسوی (شناخت شخصیت بزهکار) امر مهمی در مطالعات جرم شناسی سایبری است. جرم سایبری قابلیت با و پیچیدگی هایی که با خود دارد، همانند سایر دستاوردهای بشری، آثار و نتایج مخربی به همراه داشته است. پس فناوری یادشده، سبب وقوع اعمال مجرمانه ی نو و بسیار پیشرفته ای که پیش از این به هیچ وجه ممکن نبوده را مهیا نموده است. و خود حالا در دستهای مجرمین و هنجارشکنانی قرار گرفته که از آن تحت عنوان یک مزیت جهت وقوع اعمال مجرمانه استفاده می کنند. امروزه به باور مسلم و مبرهن میتوان گفت نه امکان حذف فناوری اطلاعات و تعاملات از کل زندگی انسانها وجود دارد و نه پاک نمودن کامل آن از لوٹ وجود مجرمین میسر است. لذا تنها راهی که میتوان به فکر آن بود کاستن مشکلات و چالش های فرا روی جامعه بشری است. پس مهمترین اقدام شایسته، شناسایی علل بروز جرائم سایبری بوده تا با تحلیل مکانیزم های مسلط بر این فضا مسیرهای وقوع جرائم سایبری مسدود گردد. پس توجه ویژه به راهکارهای پیشگیرانه غیر کیفری و توسعه ی عدالت ترمیمی به جای عدالت کیفری و مجازات های بی فایده از اهمیت فراوانی برخوردار است.

- (۱) سیف زاده، حسین (۱۳۹۲) معماری امنیت و چالش های جدید غرب. تهران: وزارت امور خارجه، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی
- (۲) زندی، محمدرضا (۱۳۹۰) تحقیقات مقدماتی در جرائم سایبری. تهران: انتشارات جنگل
- (۳) زیبر، اولریش (۱۳۹۵) جرایم رایانه ای مترجم: محمد علی نوری. تهران: انتشارات گنج دانش.
- (۴) روزنا، جیمز (۱۳۹۰) جهان آشوب زده. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
- (۵) الهی منش، محمد رضا، سدره نشین، ابوالفضل، (۱۳۹۶) محشای قانون جرائم رایانه‌ای، انتشارات مجد، چاپ، دهم
- (۶) صفاری ع (۱۳۹۱). مبانی نظری پیشگیری وضعی. مجله تحقیقات حقوقی، ۳۳: ۱۲۵-۱۱۵.
- (۷) قدسی ز. (۱۳۹۳) هتک حیثیت و نشر اکاذیب رایانه‌ای. ماهنامه دادگستر، ۴۳-۵۳.
- (۸) باستانی، برومند، (۱۳۹۶) جرائم رایانه‌ای و اینترنتی، جلوه نوین از بزهکاری، انتشارات بهنامی، چاپ سوم،
- (۹) بای، حسینعلی، پور قهرمانی، بابک، (۱۳۸۹) بررسی فقهی جرائم رایانه‌ای، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ اسلامی معاونت پژوهشی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، چاپ اول، بردبار، محمدحسن، (۱۳۹۰) درآمدی بر حقوق ارتباطات جمعی، انتشارات ققنوس، چاپ اول،
- (۱۰) احمدوندع، عطایی جعفری ا. (۱۳۹۱) نقش و راهبرد اطلاعات در سیستم پلیس و فضا های مجازی جرائم در ایران. ماهنامه، توسعه انسانی پلیس، ۴۶: ۳۲-۲۲.
- (۱۱) اسماعیلی فلاح م (۱۳۹۳). دادگاه صالح در رسیدگی به جرائم سایبر. ماهنامه، مدرسه حقوق، ۳۵-۴۵: ۵
- (۱۲) آشوری د. (۱۳۹۳) نگاهی به مفهوم امنیت. دانشنامه سیاسی ۲۰، ۲۵-۳۵
- (۱۳) انیسی حماسه، زهرا، امضای دیجیتال راهکاری مؤثر در پیشگیری از جرائم رایانه‌ای، ماهنامه عصر فناوری اطلاعات، شماره ۱۳۸۹، ۵۰

۱۴) جلالی فراهانی، امیر حسین (۱۳۹۶) درآمدی بر آیین دادرسی کیفری جرایم سایبری. تهران: انتشارات خرسندی

۱۵) ایازی، رضا، (۱۳۹۰) قوانین و جرائم رایانه‌ای، مجله مطالعات بین‌المللی پلیس، شماره ۱۶.

۱۶) کوئن، بروس (۱۳۸۷) مبانی جامعه‌شناسی. مترجم: غلام حسین توسلی و رضا فاضل. تهران: انتشارات سمت

۱۷) گیدنز، آنتونی (۱۳۸۳) پیامدهای مدرنیت. مترجم: محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز